

Jørn Sigurd Maurud
Riksadvokat

5. november 2022

Varsel om cannabis markering 20. april 2023

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) viser til tidligere korrespondanse, sist deres svar av 4. november, hvor det går frem at Riksadvokaten ikke kommer til å foreta seg noe for å sikre rettsstatens garantier på rusfeltet.

AROD finner det uforsvarlig at Riksadvokaten ikke vil rydde opp i hva Høyre har [omtalt](#) som et lovløst rom. Status er at Storting og regjering viderefører offentlig panikk, at domstolene toer sine hender, og at Riksadvokaten kan sørge for nødvendig rettsutvikling ved å støtte kravet om menneskerettsanalyse. Bare gjennom slik analyse kan Riksadvokaten betrygge om at systemet med terskelverdier [ikke](#) viderefører vilkårlig forfølgelse, og sammen med Pasientforeningen for sikker cannabisbruk (PASCAN) vil vi derfor ha en markering for cannabis den 20. april utenfor Riksadvokatens kontor.

Dette er noe Riksadvokaten og Stortinget selv har lagt opp til. Vi [inviterte](#) Stortingets sikkerhetssjef og Riksadvokaten til å straffeforfølge oss for cannabismarkering på Eidsvoll's plass den 22. september, men ingen vil erkjenne at vi var der og etterlot en mengde cannabis på trappa til Stortinget. Vi ville med denne [markeringen](#) hjelpe politikerne og politiet til å ta et oppgjør med blindsonen som viderefører vesentlig og ubegrunnet forskjellsbehandling fra alkohol, og vi hadde et håp om at nasjonen var klar

for å helbrede et større sår i strafferettshistorien. Til tross for det, fortsetter Stortinget sin prinsipløse tilnærming til ruspolitikk, og Riksadvokaten vil ikke foreta seg noe, selv om vi gjorde det [klart](#) at resultat var flere aksjoner. Riksadvokaten kan ikke lenger unngå dette ved å ta ut tiltale for 22. september aksjonen, fremme rettighetsspørsmålet for retten, og slik sørge for at påtalemyndigheten tar ansvar for legalitetskontroll. Terningen er kastet, og vi vil be Oslo domkirke om kirkeasyl for å fremme et rettighetsbilde på kirkeplassen i retning mot Stortorvet 2. Det vil som sist bli appeller og musikk, og Riksadvokaten er invitert. Det er opp til Riksadvokaten hva slags respons du vil gi, men vi vil bruke prøvelsesretten på loven for å sikre ansvarlighet i ruspolitikken. Som sist, er formålet en mer helhetlig og mindre maktinngripende ruspolitikk, og som leder for denne aksjonen håper jeg at det vil være nok cannabis på stedet til en tiltale som muliggjør et reelt rettsoppgjør.

Påtalemyndighetens motstand mot effektivt rettsmiddel

Som Riksadvokaten vet, har AROD og PASCAN gjort [klart](#) at det er en sammenheng mellom Rusreformutvalgets påvisning av offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse. Storting, regjering, og departement har i utgangspunktet ansvar for lovgivningen på rusfeltet, og er bedt om å rydde opp, men jakten på syndebukker fortsetter fordi politikerne ikke vil gå i seg selv.

Sivil ulydighet er derfor tatt i bruk fordi straffens begrunnelser på rusfeltet er basert på fordommer, og domstolene har ansvar for å underlegge den politiske prosessen rettsstatens kontroll. ARODs aksjon utenfor Politihuset i 2021 var i denne sammenheng en [invitasjon](#) til samarbeid, men Politi- og påtalemyndighet har gjennom rettsprosessen motarbeidet et effektivt rettsmiddel ved å insistere på at retten skal dømme etter loven og ikke

forholdet til grunnloven.¹ Dette er uforenelig med påtalemyndighetens etiske [retningslinjer](#) som sier følgende:

Enhver medarbeider i påtalemyndigheten skal opptre på en måte som fremmer en retts sikker og tillitsvekkende strafferettspleie i samsvar med lov og rettsorden. Referansen til lov og rettsorden er ment å skulle dekke alle regler og retningslinjer som er gitt i eller i medhold av lov og Grunnlov. Også folkerettslige regler som norske myndigheter er forpliktet etter, er omfattet. Rettsorden omfatter dessuten grunnleggende verdier og prinsipper som en rettsstatlig strafferettspleie bygger på, herunder retts sikkerhet, likhet for loven og individets grunnleggende frihet og autonomi.

Det lyder fint på papiret, men dette er altså ikke status. Det gjenstår å se om Høyesterett vil akseptere den blindsonen som politi- og påtalemyndighet ønsker å bevare,² men Politiadvokat Vilde Humlegård og Statsadvokat Sturla Henriksbø har så langt lyktes i å sørge for at «Retts sikkerhet, likhet for loven og individets grunnleggende frihet og autonomi», eller «etiske refleksjoner» rundt dette, ikke blir vektlagt i rettsprosessen.

Dette setter Riksadvokaten i en vanskelig situasjon. Rettskildelæren er tross alt klar på utenomrettslige faktorerens betydning, og i tillegg til lov, lovforarbeider, rettspraksis, myndighetspraksis, rettsoppfatninger og sedvaner, er reelle hensyn en sentral rettskildedefaktor. Her kommer verdier

¹ Som aktor Vilde Humlegård forklarte Oslo tingrett i sitt [innledningsforedrag](#): «Det påtalemyndigheten ikke anser som et bevis i rettens hovedforhandling, og som ligger utenfor tingrettens oppgaver, er å vurdere om norsk narkotikapolitikk er riktig eller fornuftig på et mer overordnet nivå. Hvorvidt oppbevaring av narkotika bør være straffbart, det er et spørsmål for lovgiver, og utenfor tingrettens behandling her i dag.»

² Forsvaret fikk opprinnelig 3 dager av retten til å dokumentere en sammenheng mellom offentlig panikk og menneskerettsbrudd. Politiadvokat Humlegård motsatte seg dette, og dommer Heggedal fulgte opp ved å nekte dokumenter, vitner, og dokumentarfilm ført som bevis. For å tilfredsstille aktors ønske om å beskytte straffelovens § 231 fra menneskerettsanalyse, [hevde](#) tingrettsdommeren at «vi må skille mellom jus og å vurdere strid med grunnloven og EMK», og lagmannsretten var av samme oppfatning. Anken til lagmannsretten ble avslått fordi den åpenbart ikke ville føre frem, og tiden vil vise om Høyesterett aksepterer den fredning av straffeloven som påtalemyndigheten legger opp til, eller om ARODs [anke](#) tas til følge.

og verdigrunnlag åpent inn, og Riksadvokaten ble 10. juni 2020 [bedt](#) om å komme med føringer, slik at påtalemyndighetens ansvar for menneskerettigheter ble tatt på alvor.

Hadde Riksadvokaten fulgt opp, er det lite sannsynlig at Humlegård og Henriksbø i rettsforhandlinger ville framstilt det som irrelevant om norsk narkotikapolitikk er riktig eller fornuftig på et overordnet nivå. Det er derfor trist at ingenting ble gjort fra Riksadvokatens side, for resultatet er at ansatte i påtalemyndigheten ser det som oppfordret ovenfra å straffe på tilbakeviste premisser, og slik svikter idealene i den juridiske metode. Ukultur videreføres på dette viset ved at et fiendebilde setter dagsorden og ingen vil se på forutsetningene, og det tilfaller Riksadvokaten å rydde opp.

Riksadvokatens ansvar

Som øverste leder for påtalemyndigheten er Riksadvokaten ansvarlig for normdannelsen på straffesaksområdet. Det innebærer å tilrettelegge for den polititjeneste og rettsutvikling som samfunnet har behov for, og siden 2009 har [Riksadvokaten](#) vært informert om vilkårlig forfølgelse på rusfeltet. Ikke bare umyndiggjøring av brukere er omstridt, men også demonisering av selgere, og det holder ikke å undersøke maktmiddelbruken i mindre alvorlige saker.

Forbudet baserer seg på at tilbud og etterspørsel vris til en offer- og overgriperkontekst, og det er ikke sikkert at jusen som følger av dette holder mål. AROD har derfor i flere brev [oppfordret](#) Riksadvokaten til å vurdere forholdsmessigheten av maktmiddelbruk på rusfeltet i sin helhet, men til tross for en positiv forpliktelse til å kvalitetssikre lovgivning, forblir de forfulgte uten [effektivt](#) rettsmiddel.

Dette er ikke bare problematisk for de som overtrer straffebudet, men politiet selv. Ifølge [Politi-loven](#), skal etaten «ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at

slike forgjeves har vært forsøkt», men om et regulert marked ikke har vært gjenstand for vurdering, hvordan kan vi være trygge på at politiet bruker minst mulig inngripende midler mot befolkningen? Hvordan har mindre inngripende midler «forgjeves vært forsøkt»?

Ser vi tilbake, var problemene med narkotika langt mindre før forbudet kom i stand. Alt [tyder](#) på at et regulert regime er mer hensiktsmessig enn et kriminelt marked, så hvordan kan de maktmidler som i dag anvendes sies å være «nødvendige» og stå «i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig»? Hvordan kan ansvaret for lov og orden sies å være ivaretatt, så lenge politisk og administrativ ledelse ikke vil vurdere mindre inngripende midler?

Dette er spørsmål som må besvares om straff på rusfeltet skal videreføres. Den manglende legalitetskontrollen er utgangspunktet for at stadig flere i politiet kjenner usikkerhet, og Politijuristenes leder Are Frykholm etterlyste i [april](#) lederansvar. Frykholm uttalte at dagens lappeteppeløsning er en hån mot rusbrukere, og at mer helhetlig gjennomgang av straffesystemet må til, men ansvarsfraskrivelsene på toppen fortsetter og truer en liberal rettsstat.

Vi ser dette på en politisk prosess hvor prinsipielle hensyn ikke når frem og menneskerettigheter er uten vekt. Regjeringen bruker i stedet [udokumenterte](#) påstander for å piske frem frykt i befolkningen, men vi bør ikke glemme at Thomas Mathiesen har vist³ hvordan den samme dynamikken var til stede da løsgjengerloven ble opphevet. Også den gang forsøkte de med interesse i forbudet å finne påskudd som rettfærdiggjorde mer overformynderi, men deres undergangsprofeti holdt ikke mål.⁴ Nøyaktig det [samme](#) driver forbudstilhengerne med i dag og det er ikke forsvarlig å stå på sidelinjen, selv om et oppgjør med syndebykkmekanismen er ubehagelig. Historisk er

³ Thomas Mathiesen: Om Moralske Panikker (1986)

⁴ Aftenposten hadde 22.05.1970 følgende forside «Fare for utglidning i Oslo ved løsgjengerlovens endring – Førsteadvokat Elgesem frykter invasjon av alkoholmisbrukere» Dagen etter fortalte en politifullmektig til Adresseavisen at situasjon var «fortvilet» og hevdet at «politiet aldri tidligere har hatt så dårlige muligheter til å reagere overfor og hjelpe de mange drukkenskapsarrestantene».

det denne tendensen som binder straffelovens §§ 231 og 232 til tidligere tiders vilkårlige forfølgelse, og påtalemyndigheten er bøddelen som er satt til å utføre ritualet i dagens samfunn. Det er én ting å begå denne akten ubevisst, uten at man vet bedre. Det er noe helt annet å fortsette etter at man er tilstrekkelig informert, og Riksadvokaten gjør klokt i å ta ansvar.

Tross alt, tilgivelse er enkelt så lenge viljen til ansvar er på plass, og Riksadvokaten har fått ros fra mange hold for integriteten som er tilført påtalemyndigheten i forbindelse med innrømmelsen av tidligere justismord. Riksadvokaten kan nå bygge på det bildet som er skapt, for det er kjent at et langt større justismord står for døren, idet bare jakten på syndebukker opprettholder skillet mellom lovlige og ulovlige stoffer. I kriminologien⁵ og rettssosiologien⁶ har dette vært kjent i nærmere 40 år, men den politiske prosessen fortsetter på et konstitusjonelt sidespor takket være den panikken som rusreformrapporten beskriver som et problem.

Det er viktig å understreke at det i tider med offentlig panikk ikke er politi- og påtalemyndighets oppgave å følge politikerne. I stedet tilfaller det etaten å «være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet», «og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet».

Det er ikke lett å peke på noe som truer samfunnet og borgenes rettssikkerhet mer enn offentlig panikk. Dette fenomenet innebærer ikke bare en avstand mellom teori og praksis, men at avstanden blir ignorert på grunn av utbredt ukultur, og politiet er derfor delt. Mens LEAP Scandinavia vil [bygge](#) en bro til konstitusjonell grunn, vil Norsk narkotikapolitiforening (NNPF) [beholde](#) uforholdsmessige maktmidler, og det følger som opplagt at bare i den grad LEAP vinner frem kan etatens navn og rykte reddes.

⁵ Nils Christie og Ketil Bruun: Den Gode Fiende (1985)

⁶ Thomas Mathiesen: Om Moralske Panikker (1986)

Det er derfor å håpe at Riksadvokaten tar ansvar, slik at situasjonen ikke ytterligere forverres. I tretten år har ruspolitikken forfulgt ventet på et effektivt rettsmiddel, og i den grad påtalemyndigheten beskytter loven mot menneskerettsanalyse, vil det bli ubehagelig å forklare seg for en sannhets- og forsoningskommisjon.

Det er dette som er den naturlige konklusjon på 60 år med en narkotikafri visjon. Dagens politikk gjør rusbruk langt farligere enn nødvendig og tilfører samfunnet mer skade, uten at det kan vises til hvilken nytte, og bruk av straffelovgivningen er uforholdsmessig sett opp mot formålet om å beskytte folkehelsen.

Det er en kjent sak at kriminalisering på enkelte områder kan føre til dramatiske endringer i den samlede kriminalitet, og at dette var resultatet av alkoholforbudet etter første verdenskrig. Ønsket bak lovgivningen var å få vekk alkoholskader, sosiale tragedier, og kriminalitet i alkoholens kjølvann, men forbudet skapte så mye ny (og for stor del utilsiktet) kriminalitet at man etter få år innså at de ønskede effektene av lovgivningen var beskjedne sammenlignet med de uønskede. Dette er i dag ukontroversielt, og det er stor [faglig](#) enighet om at det samme gjelder for narkotikaforbudet.

Det er dette som er sakens kjerne. Forbudstilhengerens argumenter er alle [imøtegått](#), og som det står i straffeprosessloven § 4, skal loven anerkjenne «de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat». De straffeprosessuelle inngrep som begås må således ikke stride mot menneskerettighetene, og strafferettssystemet skal til enhver tid tåle et kritisk lys. Riksadvokaten selv erkjenner at et humant preg på strafferettspleien har en egenverdi som må beholdes, og det er derfor, som riksadvokaten [anfører](#), «ingen grunnleggende konflikt mellom god kriminalitetsbekjempelse og menneskerettigheter». De to følger som ett av en forståelse som bygges over tid, og vi er som samfunn kommet dit hvor vi må ta inn over oss i hvilken grad straffespolet har feilet.

60 år etter at vi begynte dette eksperimentet, er det klart at vi aldri vil få et narkotikafritt samfunn. Det var denne visjonen som drev frem forbudslinjen, men Riksadvokaten har forlatt dette idealet for mer rasjonelle hensyn. Selv ikke fengslene er narkotikafrie, og det fremstår som opplagt at et regulert marked er bedre enn et kriminelt.

Stadig flere land erkjenner dette, og Norge er ikke tjent med å tviholde på fordommer satt i system. Vi ber derfor Riksadvokaten ta sitt ansvar for påtalemyndighetens rolle i ruspolitikken, og ser frem til avklaring om straff i ruspolitikken forfølger et legitimt formål.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in black ink that reads 'Roar Mikalsen'. The signature is written in a cursive, flowing style.

Roar Mikalsen

Leder for AROD,

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk